

САНХҮҮГИЙН
ЗОХИЦУУЛАХ
ХОРОО

ҮНЭТ ЦААСНЫ ЗАХ ЗЭЭЛ
2022 ОНЫ 3 ДУГААР УЛИРЛЫН НЭГДСЭН ТАЙЛАН

Улаанбаатар хот
2022 он

АГУУЛГА

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ: ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ХӨГЖЛИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД	2
1.1. Зах зээлийн үнэлгээ	2
1.2. ХӨРВӨХ ЧАДВАР	3
1.3. ҮНЭТ ЦААСНЫ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ИНДЕКСҮҮД.....	3
ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ. ҮНЭТ ЦААСНЫ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ЭРЭЛТ, НИЙЛҮҮЛЭЛТ	4
2.1. ҮНЭТ ЦААСНЫ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН НИЙЛҮҮЛЭЛТ	4
2.1.1. Хувьцааны арилжаа	4
2.1.2. Компанийн өрийн хэрэгслийн арилжаа	6
2.1.3. Хөрөнгө оруулалтын сангийн нэгж эрхийн арилжаа	6
2.1.4. Хөдөө аж ахуйн биржийн арилжаа	6
2.1.5. Хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаас	7
2.2. ҮНЭТ ЦААСНЫ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ЭРЭЛТ	8
2.2.1. Хөрөнгө оруулагчдын бүтэц	8
2.3. БИРЖИЙН БУС ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА.....	8
ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ. ҮНЭТ ЦААСНЫ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ОРОЛЦОГЧИД	8
ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ. ҮНЭТ ЦААСНЫ ЗАХ ЗЭЭЛ ДЭЭР САНХҮҮГИЙН ЗОХИЦУУЛАХ ХОРООНООС АВЧ ХЭРЭГЖҮҮЛСЭН ОНЦЛОХ АРГА ХЭМЖЭЭ	9

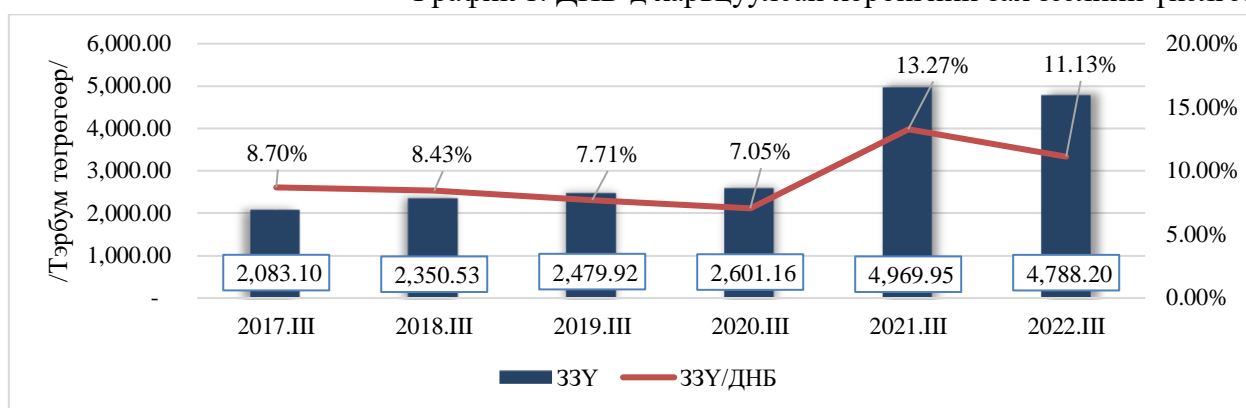
НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ: ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ХӨГЖЛИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД

Олон улсын валютын сан, Дэлхийн банкнаас хөгжингүй болон хөгжиж буй орнуудын хөгжлийн түвшинг үнэлж, тогтоох хүрээнд хөрөнгийн зах зээлийн хөгжлийн голлох үзүүлэлтүүдэд дараах индикаторуудыг оруулсан байдаг: зах зээлийн үнэлгээ, зах зээлийн үнэлгээний ДНБ-д эзлэх хувь, хөрвөх чадвар, хувьцааны индекс.

1.1. Зах зээлийн үнэлгээ

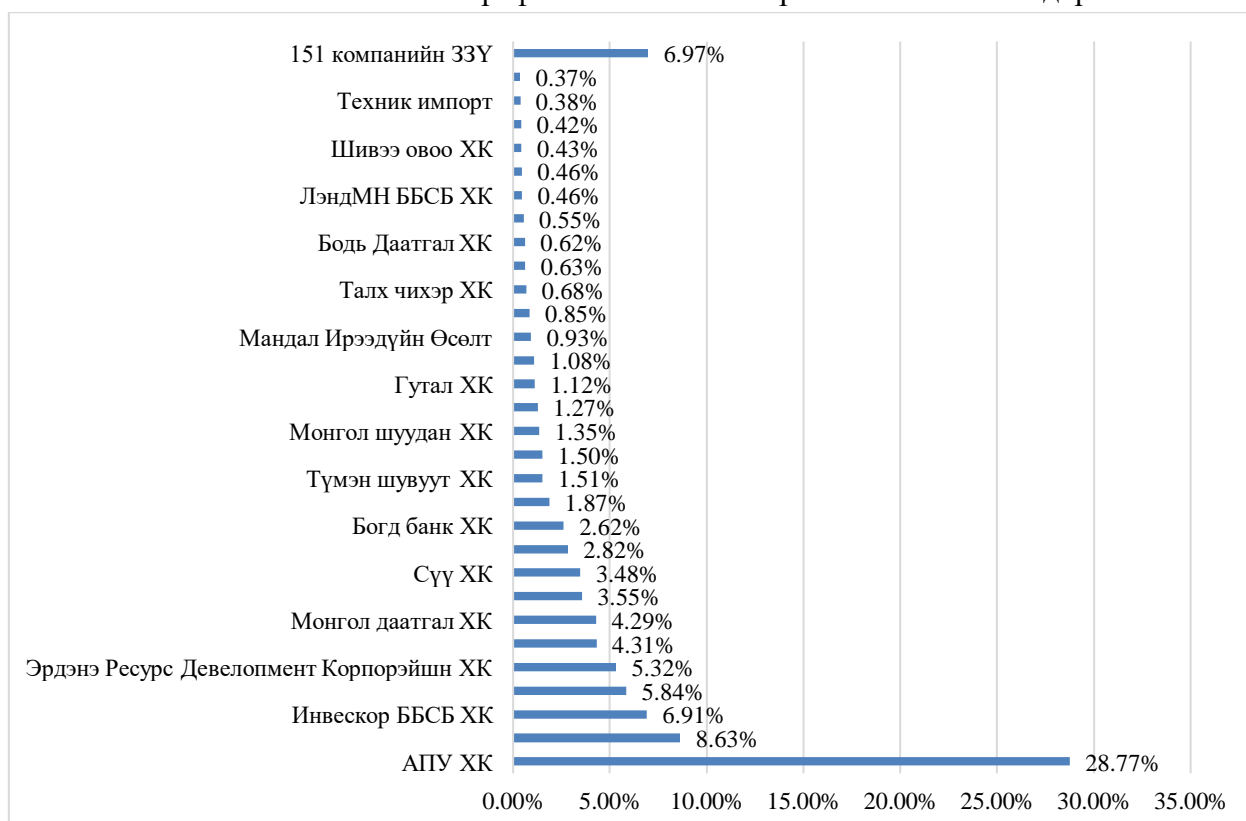
Монгол Улсын хөрөнгийн зах зээлийн үнэлгээ 2022 оны 3 дугаар улирлын байдлаар 4.79 их наяд төгрөг болсон нь өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 3.66 хувиар буурсан бөгөөд уг үзүүлэлт ДНБ-ний 11.13 хувийг эзэлж байна.

График 1. ДНБ-д харьцуулсан хөрөнгийн зах зээлийн үнэлгээ

Монгол Улсын хөрөнгийн зах зээлийн үнэлгээг бүрдүүлж байгаа үнэт цаасны арилжаа эрхлэх байгууллагад бүртгэлтэй нийт 181 компаниас 30 компанийн зах зээлийн үнэлгээ зах зээлийн үнэлгээний 93.03 хувийг бүрдүүлж байна.

График 2. Зах зээлийн үнэлгээ хамгийн өндөр 30 компани

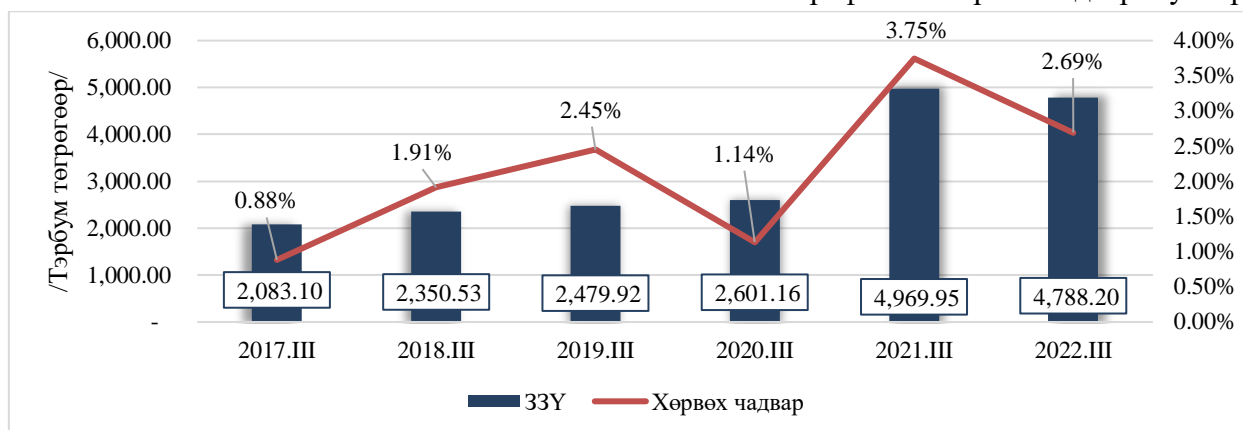

1.2. ХӨРВӨХ ЧАДВАР

Дэлхийн банкнаас гаргасан үзүүлэлтээр 2020 оны жилийн эцсийн байдлаар Монгол Улсын багтдаг ангилал буюу дунджаас бага орлоготой орнуудын хөрвөх чадварын үзүүлэлт 53.6 хувь байгаа¹ бол өндөр орлоготой орнуудын хөрвөх чадварын үзүүлэлт 2020 оны жилийн эцсийн байдлаар 98.6 хувь байна.

Тайлант хугацаанд хөрөнгийн зах зээлийн хөрвөх чадвар өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 1.06 функтээр буурч, 2.69 хувьд хүрсэн бөгөөд уг үзүүлэлт буурахад хувьцааны хоёрдогч зах зээлийн арилжааны хэмжээ 57.18 тэрбум төгрөгөөр буюу 30.72 хувиар буурсан нь нөлөөлжээ.

График 3. Хөрвөх чадвар /хувиар/

Хөрвөх чадварын үзүүлэлт олон улсын дундаж үзүүлэлттэй харьцуулахад маш бага түвшинд байгаа нь голчлон хувьцааны төвлөрөлтэй хамааралтай байна.

1.3. ҮНЭТ ЦААСНЫ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ИНДЕКСҮҮД

“Монголын хөрөнгийн бирж” ХК-д ТОП-20, MSE-A, MSE-B гэсэн гурван төрлийн хувьцааны үнийн индексүүдийг тооцон гаргадаг. Зах зээлийн үнэлгээ болон хувьцаа нь идэвхтэй арилжаалагддаг нэр бүхий 20 компаниас бүрдэж буй ТОП-20 индексийн дээд үзүүлэлт тайлант хугацааны байдлаар 36,033.30 нэгж, доод үзүүлэлт 32,836.01 нэгж, дундаж үзүүлэлт 34,568.58 нэгж байна. Өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 8,913.00 нэгжээр буюу 20.76 хувиар буурч, **34,024.26 нэгж** болсон байна. Үүнд хөрөнгийн захад бүртгэлтэй “АПУ”, “Ард санхүүгийн нэгдэл”, “Товь” зэрэг ТОП-20 индексийг бүрдүүлэгч дийлэнх компаниудын хувьцааны үнэ оны эхнээс буурч байгаатай холбоотой юм.

“Монголын хөрөнгийн бирж” ХК-аас 2018 онд үнэт цаасны бүртгэлийн I, II ангилалд багтсан компаниудын хамаарах MSE-A болон MSE-B индексийг тооцон гаргадаг болсон. MSE-A индексийн дээд үзүүлэлт тайлант хугацааны байдлаар 13,654.82 нэгж, доод үзүүлэлт 12,098.54 нэгж, дундаж үзүүлэлт 12,800.31 нэгж байна. Өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 1,873.92 нэгжээр буюу 13.41 хувиар буурч, **12,098.54 нэгж** болсон байна.

Харин MSE-B индексийн дээд үзүүлэлт 12,315.82 нэгж, доод үзүүлэлт 11,397.98 нэгж, дундаж үзүүлэлт 11,918.03 нэгж байна. Өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 298.35 нэгжээр буюу 2.43 хувиар буурч, **11,972.15 нэгж** болсон байна.

Хүснэгт 1. Индексийн үзүүлэлт

Индекс	2021.09.30	2022.09.30	Өөрчлөлт
ТОП 20	42,937.26	34,024.26	-20.76%

¹ Хөрвөх чадварын үзүүлэлт (%)

MSE A	13,972.46	12,098.54	-13.41%
MSE B	12,270.50	11,972.15	-2.43%

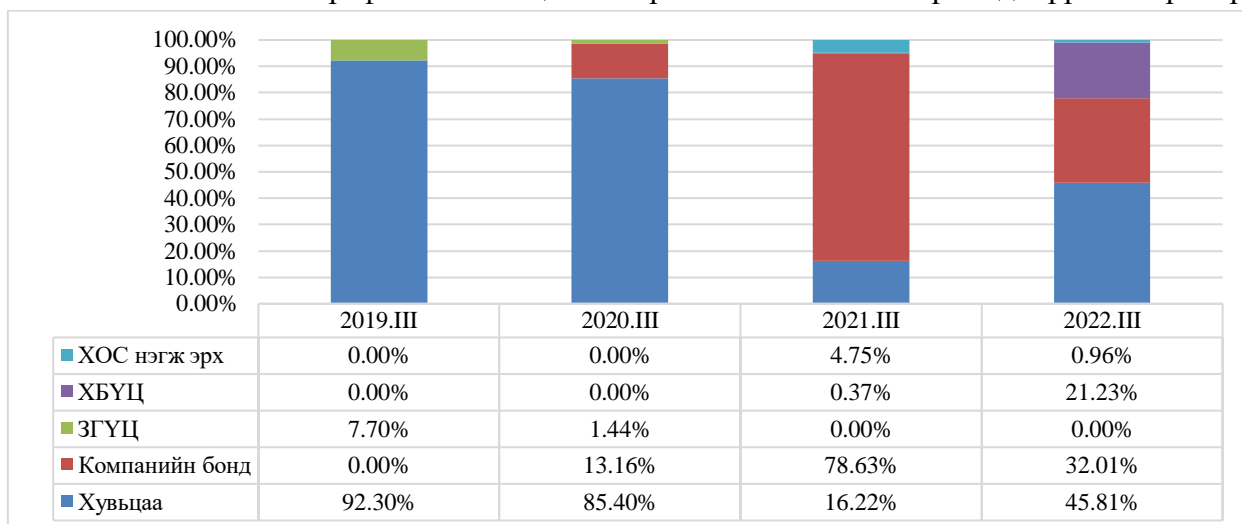
ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ. ҮНЭТ ЦААСНЫ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ЭРЭЛТ, НИЙЛҮҮЛЭЛТ

2.1. ҮНЭТ ЦААСНЫ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН НИЙЛҮҮЛЭЛТ

Тайлант хугацаанд нийт 328.44 тэрбум төгрөгийн үнэт цаасны арилжаа хийгдсэн байна. Үнэт цаасны арилжаа эрхлэх байгууллагад өмнөх онуудад зөвхөн хувьцаа, өрийн хэрэгсэл, ЗГҮЦ гэсэн 3 төрлийн бүтээгдэхүүн арилжаалагддаг байсан бол 2020 онд анх удаа хамтын хөрөнгө оруулалтын сан, 2021 оны 1 дүгээр улиралд хамгийн анхны нийтэд санал болгон гаргасан хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаас амжилттай арилжаалагдсан.

Мөн 2022 оны хагас жилийн байдлаар хувьцааны арилжаа түлхүү явагдсан бөгөөд нийт үнэт цаасны арилжааны **45.81** хувийг хувьцаа, **32.01** хувийг компанийн өрийн хэрэгсэл, **21.23** хувийг хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаас, **0.96** хувийг хөрөнгө оруулалтын сангийн нэгж эрхийн арилжаа тус тус эзэлж байна.

График 4. Үнэт цаасны арилжааны хэмжээ /бүтээгдэхүүний төрлөөр/

Нийт үнэт цаасны арилжааны хэмжээ өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 3.49 дахин буурсан үзүүлэлттэй байна.

Харин хөдөө аж ахуйн биржээр тайлант хугацаанд 5 төрлийн нийт 1.03 их наяд төгрөгийн бараа бүтээгдэхүүн арилжаалагдсан нь өмнөх оны мөн үеэс 362.03 тэрбум төгрөгөөр буюу 53.86 хувиар өссөн байна.

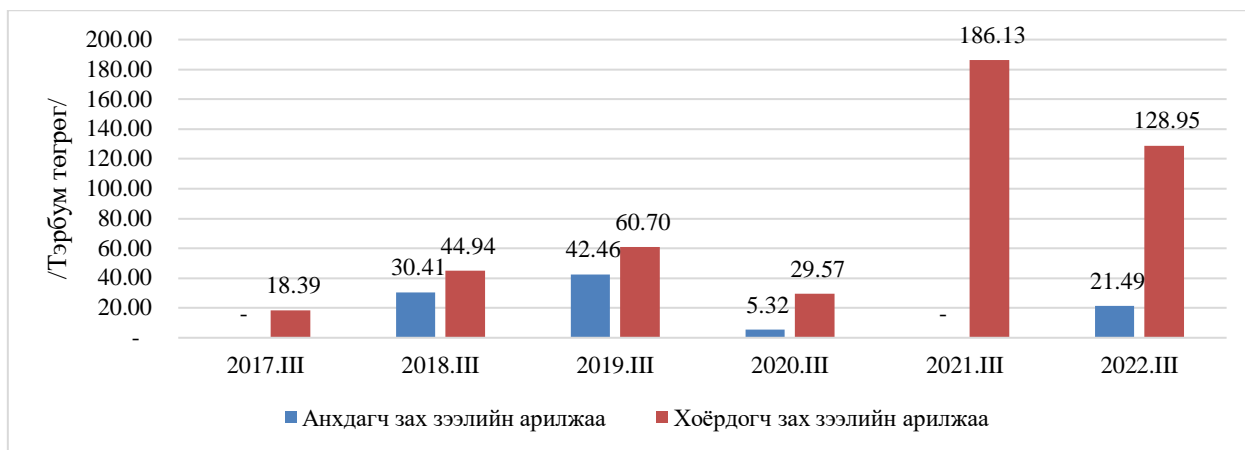
2022 оны 3 дугаар улирлын байдлаар бирж нь 137 удаагийн цахим арилжаа зохион байгуулан 1.03 их наяд төгрөгийн үнэ бүхий бараа, түүхий эдийн арилжаа хийсэн байна.

2.1.1. Хувьцааны арилжаа

Тайлант улиралд нийт 150.4 тэрбум төгрөгийн хувьцааны арилжаа хийгдсэн нь өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 19.17 хувиар буурсан үзүүлэлттэй байна.

Тайлант улиралд хувьцааны хоёрдогч зах зээлд нийт 128.95 тэрбум төгрөгийн хувьцааны арилжаа хийгдсэн нь өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 30.72 хувиар буурсан үзүүлэлттэй байна.

График 5. Хувьцааны арилжаа

Хувьцааны арилжааг “МХБ” ХК дээр бүртгэлтэй нийт 180 компаниар ангилвал 30 компанийн хувьцааны арилжааны дүн нийт хувьцааны арилжааны 75.97 хувийг бүрдүүлж байна. Үүнд:

Хүснэгт 2. Арилжааны хэмжээ хамгийн өндөр 30 компанийн арилжааны үнийн дүн /тэрбум төгрөгөөр/

№	Компанийн нэр	Арилжааны үнийн дүн	№	Компанийн нэр	Арилжааны үнийн дүн
1	“АПУ” ХК	54.92	16	“Баянгол Зочид Буудал” ХК	0.90
2	"Ард санхүүгийн нэгдэл" ХК	20.35	17	“Богд банк” ХК	0.89
3	“Сентрал экспресс Си Ви Эс” ХК	5.85	18	“Сүү” ХК	0.63
4	“Түмэн шувуут” ХК	3.16	19	“Таван толгой” ХК	0.60
5	“Монос Хүнс” ХК	3.02	20	“Үндэсний хувьчлалын сан” ХК	0.53
6	“Талх чихэр” ХК	2.74	21	“Монинжбар” ХК	0.48
7	“Мандал Ирээдүйн Өсөлт” ХК	2.62	22	“Махимпекс” ХК	0.45
8	“Эрдэнэ Ресурс Девелопмент Корпорэйшн” ХК	2.62	23	“Тэнгэрлиг медиа групп” ХК	0.41
9	“Ард Даатгал” ХК	2.19	24	“Даваанбулаг” ХК	0.39
10	“Мандал даатгал” ХК	2.18	25	“Крипто Үндэстэн” ХК	0.39
11	“Говь” ХК	1.85	26	“Мон бийф” ХК	0.37
12	“Инвекор ББСБ” ХК	1.75	27	“Монгол базальт” ХК	0.34
13	“Улсын их дэлгүүр” ХК	1.71	28	“Женко Тур Бюро” ХК	0.32
14	“Бодь Даатгал” ХК	1.09	29	“Тандэм инвэст ББСБ” ХК	0.30
15	“Ард кредит ББСБ” ХК	0.99	30	“ЛэндМН ББСБ” ХК	0.26
НИЙТ					114.29

2.1.1.1. Багцын арилжаа

Тайлант хугацаанд нийт 16 хувьцаат компанийн 63.46 сая ширхэг буюу 53.78 тэрбум төгрөгийн үнийн дүн бүхий багцын арилжаа хийгдсэн нь нийт хувьцааны зах зээлийн арилжааны 35.73 хувийг эзэлж байна.

Хүснэгт 3. Багцын арилжаа хийгдсэн компаниуд

№	ҮНЭТ ЦААСНЫ НЭР	Арилжсан ширхэг /мян. ширхэг/	Үнийн дүн /тэр.бум төг/
1	“Ард санхүүгийн нэгдэл” ХК	202.03	1.27

2	“Ард Даатгал” ХК	749.00	0.71
3	“АПУ” ХК	29,625.65	43.67
4	“Бодь Даатгал” ХК	6,666.67	1.09
5	“Сентрал экспресс Си Ви Эс” ХК	12,166.23	2.58
6	“Даваанбулаг” ХК	1,729.70	0.39
7	“Эрдэнэ Ресурс Девелопмент Корпорэйшн” ХК	315.28	0.25
8	“Хөнгөн Бетон” ХК	58.33	0.01
9	“Хишиг Уул” ХК	217.06	0.14
10	“Хөвсгөл” ХК	48.69	0.00
11	“Женко Тур Бюро” ХК	4,548.77	0.30
12	“Монгол Шевро” ХК	25.28	0.25
13	“Монинжбар” ХК	4,231.92	0.47
14	“Хот Девелопмент” ХК	2,794.27	0.17
15	“Талх чихэр” ХК	71.25	2.45
16	"Өлзий-Дундговь" ХК	6.80	0.00
ДҮН		63,456.93	53.75

2.1.2. Компанийн өрийн хэрэгслийн арилжаа

Тайлант хугацаанд компанийн бондын нийт арилжаа 105.13 тэрбум төгрөг байгаа нь өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 8.58 дахин буурсан үзүүлэлт юм.

Компанийн бондын анхдагч зах зээлд нийт 79.72 тэрбум төгрөгийн, хоёрдогч зах зээлд нийт 25.42 тэрбум төгрөгийн арилжаа тус тус хийгдсэн байна.

График 6. Компанийн өрийн хэрэгслийн арилжаа

2.1.3. Хөрөнгө оруулалтын сангийн нэгж эрхийн арилжаа

Хөрөнгө оруулалтын сангийн тухай хууль батлагдсанаас хойших хугацаанд 2022 оны 3 дугаар улирлын байдлаар нийт 36 хөрөнгө оруулалтын менежментийн компани тусгай зөвшөөрөл авсан байна.

Тайлант хугацаанд хөрөнгө оруулалтын сангийн нэгж эрхийн анхдагч зах зээлийн арилжаа явагдаагүй бөгөөд хоёрдогч зах зээлд нийт 3.15 тэрбум төгрөгийн арилжаа хийгдсэн байна.

2.1.4. Хөдөө аж ахуйн биржийн арилжаа

Тайлант хугацаанд Хөдөө аж ахуйн биржээр нийт 1.03 их наяд төгрөгийн бараа бүтээгдэхүүн арилжаалагдсан нь өмнөх оны мөн үеэс 362.03 тэрбум төгрөгөөр буюу 53.86 хувиар өссөн үзүүлэлт бөгөөд дараах 5 төрлийн бүтээгдэхүүн арилжаалагдсан байна. Үүнд:

Зураг 1. Хөдөө аж ахуйн биржийн арилжаа

2.1.5. Хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаас

2022 оны 3 дугаар улирлын байдлаар хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаасны анхдагч зах зээлд нийт 65.0 тэрбум төгрөгийн, хоёрдогч зах зээлд нийт 4.71 тэрбум төгрөгийн арилжаа тус тус хийгдсэн байна.

Тайлант хугацаанд “Омни актив ТЗК” ХХК-ийн 5 тэрбум төгрөгийн, “Симпл ассет ТЗК” ХХК-ийн 50 тэрбум төгрөгийн, “Бэрс Эй Би Эс актив ТЗК” ХХК-ийн 10 тэрбум төгрөгийн хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаасны анхдагч зах зээлийн арилжаа хийгдсэн.

Орон сууцны санхүүжилтийн урт хугацааны тогтвортой тогтолцоог бий болгох зорилгоор 2013 оноос ипотекийн бага хүүтэйгээр орон сууцны зээлийг иргэдэд олгож эхэлсэн. Өнөөгийн байдлаар “МИК ОССК” ХХК-аас үүсгэн байгуулсан 29 ТЗК-ийн хүрээнд нийт 94,309 зээлдэгчийн ипотекийн зээлийг үнэт цаасжуулж 5.41 их наяд төгрөгийн хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаасыг СЗХ-нд бүртгүүлээд байгаа бол 2022 оны 3 дугаар улирлын байдлаар нийт 65,410 зээлдэгчийн 3.36 их наяд төгрөгийн баталгаат үнэт цаасны үлдэгдэлтэй байна.

Монголбанкны мөнгөний бодлогын хорооны 2020.09.14-ний өдрийн хурлын 5 дугаар тогтоолын 2 дахь хэсэгт уул уурхайн бус экспортын салбарын болон жижиг, дунд үйлдвэрлэгчид олгосон төгрөгийн хэвийн зээлээр баталгаажсан үнэт цаас барьцаалсан Монголбанкны репо арилжааны хэмжээг 2020 оны 4 дүгээр улиралд 230.0 тэрбум төгрөгөөс илүүгүй байхаар тогтоож өгсөн бөгөөд үүнтэй холбогдуулан “**Монголын актив удирдлагын корпораци**” ХХК /“Үнэт цаасны санхүүжилтийн корпораци” ХХК гэж компанийн оноосон нэрийг өөрчилсөн/-аас дээрх шийдвэрийг хэрэгжүүлэх зорилгоор хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаас гаргах тусгай зориулалтын компанийг үүсгэн байгуулж ажиллаж байна. Өнөөгийн байдлаар тус компаниас 4 ТЗК үүсгэн байгуулж, уул уурхайн бус экспортын салбарын болон жижиг, дунд үйлдвэрлэгчид олгосон нийт 2,298 зээлийг багцлан 538.0 тэрбум төгрөгийн үнийн дүн бүхий хөрөнгөөр баталгаажсан баталгаат үнэт цаас гаргаад байна.

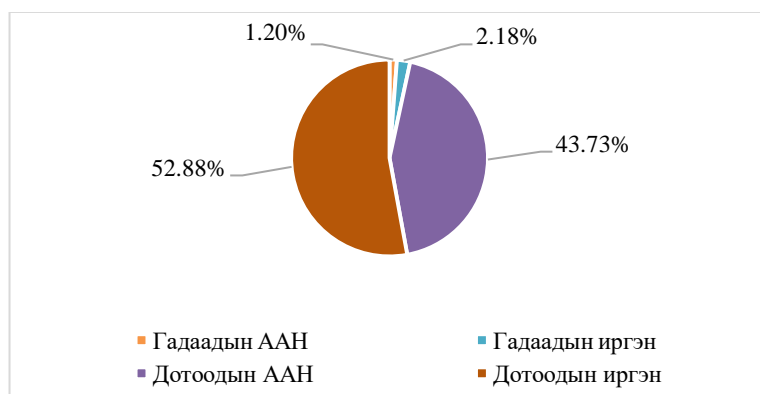
2.2. ҮНЭТ ЦААСНЫ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ЭРЭЛТ

Тайлант хугацаанд 3,898 данс нээгдэж өссөн дүнгээр нийт **2,439,127** данс нээгдсэн байна. Мөн тайлант хугацаанд 15,727 холболтын данс нээгдэж нийт **499,223** холболтын данс нээгджээ.

2.2.1. Хөрөнгө оруулагчдын бүтэц

Тайлант хугацаанд нийт арилжаанд дотоодын иргэний хийсэн арилжаа 52.88 хувь, дотоодын аж ахуйн нэгжийн хийсэн арилжаа 43.73 хувьд, гадаадын иргэний хийсэн арилжаа 2.18 хувь, гадаадын аж ахуйн нэгжийн хийсэн арилжаа 1.20 хувийг тус тус эзэлж байна.

График 7. Гадаад дотоодын хөрөнгө оруулагчдын арилжааны үнийн дүнд эзлэх хувь

2.3. БИРЖИЙН БУС ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

Биржийн бус зах зээлийн зохицуулалтыг орчныг тодорхой болгохоор “Биржийн бус зах зээлийн үйл ажиллагааны журам”-ыг баталсан. Биржийн бус зах зээл нь биржийн зах зээлтэй харьцуулахад мэргэжлийн хөрөнгө оруулагчид оролцдог онцлогтой бөгөөд энэ нь үнэт цаас гаргах гэж буй компаниудад тавигдах шалгуур нь харьцангуй бага байх, үнэт цаас гаргах цаг хугацаа, зардал хэмнэх зэрэг олон давуу талыг олгож байна.

Мөн Инновацийн тухай хуулийн 12¹ дэх заалтын дагуу “Биржийн бус зах зээлийн үйл ажиллагааны журам”-д холбогдох нэмэлт, өөрчлөлтийг оруулан баталсан бөгөөд цаашид гарааны компани хувьцаагаа биржийн бус зах зээлд олон нийтэд санал болгон гаргах боломжтой болсон.

Биржийн бус зах зээлийн үйл ажиллагаа эхэлсэн өдрөөс 2022 оны 3 дугаар улирлын байдлаар биржийн бус зах зээлд нийт **54 үнэт цаас гаргагчийн 67 компанийн бонд** гарсан бөгөөд **681.66 тэрбум төгрөг**ийг амжилттай татан төвлөрүүлээд байна.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ. ҮНЭТ ЦААСНЫ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ОРОЛЦОГЧИД

Өнөөдрийн байдлаар үнэт цаасны зах зээл дээр Үнэт цаасны зах зээлийн тухай, Хөрөнгө оруулалтын сангийн тухай, Хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаасны тухай, Компанийн тухай хууль, Хөдөө аж ахуйн гаралтай бараа, түүхий эдийн биржийн тухай хуулиуд хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байна. Эдгээр хууль болон бусад холбогдох дүрэм, журам, зааврын хэрэгжилтэд хяналт тавих, санхүүгийн үйлчилгээг зохицуулах, хөрөнгө оруулагчдын эрх ашгийг хамгаалах чиг үүргийг Санхүүгийн зохицуулах хороо хэрэгжүүлж байна.

Дээрх хууль тогтоомжийн хүрээнд тайлант хугацаанд Санхүүгийн зохицуулах хорооноос тусгай зөвшөөрөл авсан 168, үнэт цаасаа бүртгүүлсэн 314 ХК, хувийн хөрөнгө

оруулалтын санг үүсгэн байгуулах баримт бичгийг нь бүртгэсэн 29, үнэт цаасны зах зээлд хууль, үнэлгээ, аудитын үйлчилгээ үзүүлэх этгээдээр бүртгүүлсэн 104 этгээд байна.

Хүснэгт 4. Үнэт цаасны зах зээлд оролцогчид

№	Үйл ажиллагааны төрөл	Тоо
Тусгай зөвшөөрөлтэй үйл ажиллагаа		
1	Үнэт цаасны арилжаа эрхлэх байгууллага	2
2	Үнэт цаасны төлбөр тооцооны байгууллага*	2
3	Үнэт цаасны төвлөрсөн хадгаламжийн байгууллага	1
4	Хөрөнгө оруулалтын менежментийн компани	36
5	Хамтын хөрөнгө оруулалтын сан /хаалттай, нээлттэй/	4
6	Кастодиан банк	3
7	Үнэт цаасны компани /брокер, дилер, андеррайтер, хөрөнгө оруулалтын зөвлөх/	55 ¹
8	Хөрөнгө итгэмжлэн удирдах	7
9	Барьцаат үнэт цаасны хөрөнгийн багцын бүртгэлийг хянагч	1
10	Хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаас гаргах	46
11	Хөдөө аж ахуйн бирж	1
12	Хөдөө аж ахуйн брокер	10
13	Өөрийгөө зохицуулах байгууллага*	2
Хувийн ХОС-г үүсгэн байгуулах баримт бичгийг бүртгэсэн		
14	Хувийн ХОС-г үүсгэн байгуулах баримт бичгээ бүртгүүлсэн	29
Бүртгэлтэй ХК-ийн тоо		
15	Хувьцаат компани	314
16	Арилжаа эрхлэх байгууллагад бүртгэлтэй*	181
Бүртгэлтэй хөндлөнгийн мэргэжлийн үйлчилгээ үзүүлэгч байгууллагууд		
17	ҮЦЗЗ-д оролцогчид аудитын үйлчилгээ үзүүлэх	45
18	ҮЦЗЗ-д оролцогчид хөрөнгийн үнэлгээний үйлчилгээ үзүүлэх	24
19	ҮЦЗЗ-д оролцогчид хууль зүйн зөвлөгөө үзүүлэх	35
Нийт		586

¹Андеррайтерийн үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөлтэй 2 банк орсон болно.

*Давхардсан тоо

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ. ҮНЭТ ЦААСНЫ ЗАХ ЗЭЭЛ ДЭЭР САНХҮҮГИЙН ЗОХИЦУУЛАХ ХОРООНООС АВЧ ХЭРЭГЖҮҮЛСЭН ОНЦЛОХ АРГА ХЭМЖЭЭ

Санхүүгийн зохицуулах хорооноос 2022 оны 3 дугаар улирлын байдлаар Монгол Улсын хөрөнгийн зах зээлийн зохицуулалтын орчныг боловсронгуй болгох, бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний нэр төрлийг нэмэгдүүлэх чиглэлд голчлон анхаарч дараах ажлуудыг хийж гүйцэтгэлээ. Үүнд:

4.1. ҮНЭТ ЦААСНЫ САЛБАРЫН ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ШИНЭЧЛЭЛ

Үнэт цаасны бүртгэлийн зохицуулалт:

Санхүүгийн зохицуулах хорооноос дотоодын аж ахуй нэгжүүд хөрөнгийн зах зээлээр дамжуулан урт хугацааны санхүүжилт татаж, нээлттэй хувьцаат компани болох идэвх, сонирхлыг нэмэгдүүлэхтэй холбогдуулан нийтэд санал болгон анх удаа хувьцаа гаргах ажиллагаа /ПРО/-г хялбар шуурхай болгох ажлын хүрээнд 2021 оны 225 дугаар тогтоолоор “Үнэт цаасны бүртгэлийн журам”-ын шинэчилсэн найруулгыг олон улсын жишиг, зах зээлийн нөхцөл байдал болон өөрийн орны онцлогтой нийцүүлэн баталсан.

Санхүүгийн зохицуулах хорооноос 2021 оны 6 дугаар сарын хуралдаанаар дотоодын аж ахуй нэгж хөрөнгийн зах зээл дээр IPO хийхтэй холбоотой харилцааг зохицуулж буй “Үнэт цаасны бүртгэлийн журам”-ыг зах зээлийн нөхцөл байдал, олон улсын нийтлэг жишигт нийцүүлэн шинэчлэн баталж, нийтэд санал болгон хувьцаа гаргах ажиллагааг хялбаршуулж, зардал, өртөг, цаг хугацааг хэмнэх боломжийг бий болгосон. Ингэснээр банкны системд нөлөө бүхий банкуудын хувьд банкны тухай хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангаж, IPO хийх ажиллагааг амжилттай хэрэгжүүлэх боломжтой болсон бөгөөд нээлттэй хувьцаат компани болсноор хувь эзэмшигчдийн төвлөрөл буурч, нэг хувьцаа эзэмшигчээс хамааралтай эрсдэлийн түвшин багасаж, олон нийтийн өмчлөлтэй болохоос гадна компанийн засаглал, мэдээллийн ил тод байдал сайжран үйл ажиллагааны ашиг, орлого өсөх давуу тал бүрдсэн.

Сүүлийн жилүүдэд аж ахуйн нэгж байгууллагууд IPO болон хаалттай хүрээнд нэмж үнэт цаас гаргах замаар хөрөнгийн зах зээл дээрээс хөрөнгө татах хандлага ихээр нэмэгдэх болсон нь иргэд, хөрөнгө оруулагчдын хөрөнгийн зах зээл дэх оролцоо, түүний талаар мэдлэг, ойлголт сайжирснаас гадна бизнес эрхлэгчдэд дээрх санхүүгийн хэрэгслээр дамжуулан хөрөнгө татах эрэлт, хэрэгцээ өндөр байгааг харуулж байна.

Түүнчлэн Хорооны *2022 оны 7 дугаар сарын 06-ны өдрийн 378 дугаар тогтоолоор Үнэт цаасны бүртгэлийн журмын нэмэлт, өөрчлөлтийг баталсан*. Дээрх журмын нэмэлт, өөрчлөлт батлагдсанаар хувьцаат компани хаалттай хүрээнд нэмж хувьцаа гаргахтай холбоотой харилцаа нарийвчлан зохицуулагдаж, үнэт цаас гаргагчид үйлчилгээ үзүүлж буй хууль, аудитын компаниудад тавигддаг шаардлага олон улсын жишигт нийцэж, боловсронгуй болгох нөхцөл бүрдсэн.

Хөрөнгө оруулалтын сангийн үйл ажиллагаатай холбоотой зохицуулалт:

Банкны салбарын реформын хүрээнд банкны системд нөлөө бүхий банкуудын нийтэд санал болгон анх удаа хувьцаа гаргах ажиллагаа /IPO/-г амжилттай хэрэгжүүлж, нээлттэй хувьцаат компани хэлбэртэй болох хуулийн шаардлагыг хангуулах хүрээнд Санхүүгийн зохицуулах хорооны зүгээс зохицуулалтын орчныг боловсронгуй болгож, олон улсын жишигт нийцүүлэхийн зэрэгцээ нийтэд санал болгон үнэт цаас гаргахтай холбогдуулан зөвлөгөө мэдээлэл өгөх, зохицуулалтын бодлогоор тухай бүр дэмжлэг үзүүлэн ажиллаж байна. Банкны системд нөлөө бүхий банкнуудаас “Төрийн банк” ХХК нээлттэй хувьцаат компани болох ажлыг түүчээлэн эхлүүлж, анхдагч зах зээлд хувьцаагаа санал болгосон эхний өдрөө л арилжааны захиалга нь 100 хувийг давж, хөрөнгө оруулагчдаас санхүүжилтээ амжилттай татан төвлөрүүлсэн бөгөөд энэ нь хөрөнгө оруулагчдын дунд санхүүгийн шинэ бүтээгдэхүүн, ялангуяа системийн банкнуудын хувьцаанд хөрөнгө оруулах эрэлт хэрэгцээ өндөр байгааг харуулж байна.

Энэ хүрээнд тухайн эдийн засгийн нэг салбарыг дагнасан мэргэжлийн хөрөнгө оруулагчид болох хамтын хөрөнгө оруулалтын сангуудын үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлж, банкны салбарын реформын хүрээнд системийн банкуудад хөрөнгө оруулалт хийх бололцоог өсгөх хэрэгцээ, шаардлагын улмаас Хорооны 275 дугаар тогтоолоор баталсан *“Хөрөнгө оруулалтын санг үүсгэн байгуулах, үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл олгох, түүнд хяналт тавих журам”*-д нэмэлт, өөрчлөлтийг тусгасан бөгөөд журмын төслийг Захиргааны ерөнхий хуулийн 62 дугаар зүйлийн 62.1-д “Захиргааны хэм хэмжээний актын төслийг тухайн захиргааны байгууллагын цахим хуудас болон мэдээллийн самбарт 30-аас доошгүй хоногийн хугацаанд байрлуулж санал авна.” гэж заасны дагуу Санхүүгийн зохицуулах хорооны цахим хуудсанд 2022 оны 9 дүгээр сарын 12-ны өдөр байршуулсан бөгөөд Хорооны *2022 оны 10 дугаар сарын 14-ний өдрийн 521 дүгээр тогтоолоор* баталсан.

Төрийн болон орон нутгийн өмчит нээлттэй хувьцаат компанийн хувьцааг эзэмшихтэй холбоотой зохицуулалт:

Улсын Их Хурлаас Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг 2022.04.29-ний өдөр баталсан ба тус хуулийн 56 дугаар зүйлийн 5-д “Аливаа этгээд дангаар болон холбогдох этгээдийн хамт энэ хуульд заасны дагуу нээлттэй хувьцаат компани болсон төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээдийн Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хуулийн 4.1.29-т заасан нөлөө бүхий хувьцаа эзэмшигч байхыг хориглоно”, 56 дугаар зүйлийн 6-д “Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хуулийн 3.1.5-д заасан улс төрд нөлөө бүхий этгээд, түүний хамаарал бүхий этгээд биржээр арилжаалах төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээдийн хувьцааг эзэмшихийг хориглоно”, 56 дугаар зүйлийн 7-д “Энэ хуулийн 56 дугаар зүйлийн 5, 6 дахь хэсэгт заасан шалгуурыг мөрдүүлэх, хяналт тавихтай холбогдсон журмыг Санхүүгийн зохицуулах хороо батална” гэсэн заалтуудыг тус тус нэмсэн.

Үүний дагуу 56 дугаар зүйлийн 5, 6 дахь хэсэгт заасан шалгуурыг мөрдүүлэх, хяналт тавихтай холбогдсон харилцааг зохицуулах эрх зүйн зохицуулалтын орчныг бий болгох хүрээнд ***“Төрийн болон орон нутгийн өмчит нээлттэй хувьцаат компанийн хувьцааг эзэмшихтэй холбоотой хуульд заасан шалгуурыг мөрдүүлэх, хяналт тавих журам”***-ыг боловсруулж, Захиргааны ерөнхий хуулийн 62.1-д “Захиргааны хэм хэмжээний актын төслийг тухайн захиргааны байгууллагын цахим хуудас болон мэдээллийн самбарт 30-аас доошгүй хоногийн хугацаанд байрлуулж санал авна” гэж заасны дагуу Хорооны цахим хуудсанд 2022 оны 8 дугаар сарын 24-ны өдөр байршуулсан. Мөн журмын төсөлд санал авахаар холбогдох төрийн байгууллагууд болон үнэт цаасны зах зээлийн мэргэжлийн оролцогч байгууллагуудад 2022 оны 9 дүгээр сарын 14-ний өдрийн 1/3558, 3/3559 тоот албан бичгийг тус тус хүргүүлж, саналыг хүлээн авч, журмын төсөлд холбогдох өөрчлөлтийг оруулан, Хорооны ***2022 оны 10 дугаар сарын 14-ний өдрийн 520 дугаар тогтоолоор баталсан.***

4.2. Хөрөнгийн зах зээлийн дэд бүтцийн хөгжил

Монгол Улсын хөрөнгийн зах зээл нь олон улсын хэмжээнд хөрөнгийн зах зээлийн индексийн тооцоо, судалгааны чиглэлээр тэргүүлэгч Их Британийн FTSE Russell компаниас тогтоодог “Хөгжиж буй зах зээл” /Frontier market/ ангиллын “Ажиглалтын жагсаалт”-д 2012 онд багтсан хэдий ч 2017 оны 9 дүгээр сард FTSE Russell компанийн Засаглалын зөвлөлийн хурлаас ажиглалтын жагсаалтаас арилжаанд оролцохын тулд мөнгөн хөрөнгийг 100% урьдчилан байршуулдаг, “DVP” буюу “Төлбөрийн эсрэг нийлүүлэлт”-ийн зарчмыг төлбөр тооцоонд нэвтрүүлээгүй, олон улсын кастодиан банкны үйл ажиллагаа хөрөнгийн зах зээлд нэвтрээгүй зэрэг шалтгааны улмаас манай улс уг жагсаалтаас хасагдсан байна.

Улмаар Санхүүгийн зохицуулах хороо, хөрөнгийн зах зээлийн дэд бүтцийн байгууллагууд болон мэргэжлийн оролцогч байгууллагууд бэлтгэл ажлыг ханган системийн хэмжээнд үнэт цаасны дараа төлбөр тооцооны горим, төлбөрийн эсрэг нийлүүлэлтийн зарчмыг 2020 оны 3 дугаар сард амжилттай шилжсэнээр манай улсын үнэт цаасны төлбөр тооцооны горим олон улсын жишигт нийцэж, гадаад дотоодын хөрөнгө оруулагчдын арилжаанд оролцох идэвх нэмэгдэж, хөрөнгийн бирж дээр хийгдэж буй хувьцааны арилжааны хэмжээ өсөх суурь нөхцөл бүрдсэн. 2021 оны 9 дүгээр сарын 30-ны өдөр FTSE Russell-с Монгол Улсыг Хөгжиж буй зах зээл (Frontier market) ангиллын “Ажиглалтын жагсаалт”-д буцаж орсон талаар албан ёсоор мэдэгдсэн бол 2022 оны 9 дүгээр сарын 29-ний өдөр ***FTSE Russell группээс Хөгжиж буй зах зээл (Frontier Market) ангилалд албан ёсоор орсон*** талаар мэдээлсэн.

FTSE Russell-с гаргадаг энэхүү ангилалд Монгол Улс орсноор манай улсын хөрөнгийн зах зээлийг олон улсын хэмжээнд хүлээн зөвшөөрч, мэргэжлийн хөрөнгө оруулагчдыг татах, зах зээлийн арилжааны идэвх, хөрвөх чадварыг нэмэгдүүлж, хөгжлийг хурдасгах нөхцөл бүрдэх чухал ач холбогдолтой юм.

4.3. Банкны салбарын реформ:

УИХ-аас Банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг 2021 онд баталсан нь арилжааны банкуудад зохистой засаглалыг бий болгох, олон нийтийн хяналттай, нээлттэй, ил тод банкны салбарыг бүрдүүлэхэд томоохон түлхэц болох төдийгүй зөвхөн банкны салбар бус нийт санхүүгийн салбарын тогтвортой байдлыг хангах, нэн ялангуяа хөрөнгийн зах зээлийг хөгжүүлэхэд чухал ач холбогдолтой шийдвэр болсон.

Банкны реформыг хэрэгжүүлснээр банкны үйл ажиллагаа ил тод, нээлттэй болж, хяналтын тогтолцоо илүү боловсронгуй болох, хөрөнгийн зах зээлийн үнэлгээ өсөж, чанартай, хөрвөх чадвар өндөр шинэ бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний тоо нэмэгдэх, гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулагчдын идэвх, оролцоо сайжрах, банкуудад урт хугацааны санхүүжилтийн эх үүсвэр бий болохоос гадна олон тулгуурт санхүүгийн тогтолцоог бий болгоход чухал алхам болох юм. Энэ ч утгаараа Санхүүгийн зохицуулах хорооноос банкууд хувьцаат компани хэлбэртэйгээр өөрчлөн байгуулагдаж, олон нийтэд хувьцаагаа санал болгох ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай чиглэл, зөвлөгөө, мэдээллийг өгч, амжилттай зохион байгуулах нөхцөлийг бүрдүүлэхэд түлхүү анхаарч ажиллалаа. Үүний үр дүнд Санхүүгийн зохицуулах хорооноос 2022 оны 9 дүгээр сарын 21-ний өдрийн 505 дугаар тогтоолоор **“Төрийн банк” ХХК**-ийн нийтэд санал болгон гаргаж буй хувьцааг бүртгэсэн бөгөөд ингэснээр банкны салбарын реформын хүрээнд банкны системд нөлөө бүхий банкуудаас нээлттэй хувьцаат компани болсон анхны банк болоод байна.

4.4. Хөрөнгийн зах зээл дэх шинэ бүтээгдэхүүн, мэргэжлийн хөрөнгө оруулагчид

Өнгөрсөн хугацаанд Монгол Улсын хөрөнгийн зах зээлд зөвхөн хувьцаа, бонд гэсэн 2 төрлийн бүтээгдэхүүн л арилжаалагддаг байсан бол Санхүүгийн зохицуулах хорооноос шинэ бүтээгдэхүүний төрлийг нэмэгдүүлэх тал дээр онцгой анхаарал хандуулж, бодлого, зохицуулалтаар дэмжсэний үр дүнд 2020-2022 оны 3 дугаар улирлын байдлаар үнэт цаасны арилжаа эрхлэх байгууллагаар арилжаалагддаг хамтын сан /ХОС/, компанийн бонд, анхны арилжааны зориулалттай буюу хөтөлбөрийн бус хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаас /ХБҮЦ/ зэрэг нийт **51 шинэ бүтээгдэхүүн** гарсан байгаа нь хөрөнгийн зах зээлд чанартай, хөрвөх чадвар өндөр бүтээгдэхүүнд хөрөнгө оруулах эрэлт, хэрэгцээ өндөр байгааг харуулж байна.

ҮНЭТ ЦААСНЫ ГАЗАР